

MAGYAR FIGYELŐ

PÁRTPOLITIKAI KÜZDELMEK

A HÁBORÚNAK, ha nem is utolsó fejezetéhez, de minden bizonnyal utolsó részéhez érkezünk el és kimenetele a logika vastraverzei helyett egyre inkább a szemben álló felek idegrendszerének szubtilis hálózatótól függ. Márpedig nemcsak a háború kimenetele, hanem annak természetes hullámszáma is döntően befolyásolja a magyar politikai életet és a háborús napi hírek hatása különlegesebb politikai műszerek nélkül is világosan felmérhető azokban a tömegekben, amelyeket eddig, legalább is látszólag a határainktól távol folyó hadi események alig érintettek és különösebb érdeklődésüket sem keltették fel. Ez év tavasza óta a helyzet gyökeresen megváltozott és az azelőtt még politikailag semleges vagy csekély érdeklődésű nagy tömegek – amelyek megelégedtek az optimista kijelentésekkel és jóslatokkal – ma a legélénkebben reagálnak minden hírre, éspedig olyan időszakban, amikor többé-kevésbé magukra hagyatva adnak hitelt a hozzájuk javarész alulról eljutó magyarázatoknak és fejtegetéseknek, anélkül, hogy módjukban állana felismerni azok valódi értékét és felfedezni a mögöttük meghúzódó szándékot. A mai, úgyszólván minden vonatkozásban latens politikai helyzetben indultak harcba a magyar politikai pártok, hogy a minden oldalról annyit hangoztatott nemzeti egységet még azon a néhány ponton is megbontsák, ahol az tényleg megvolt, vagy legalább is megvalósíthatónak látszott. Ámde kíséreljük meg eljutni a kérdés lényegéhez.

A JELENLEGI HELYZETET kétségkívül a magyar politikai élet néhány alapvető hiányossága idézte elő. Első helyen tartozik ezek közé az eszmék tisztázatlansága. A nagyjából értelmüket veszített jelszavak összeütközésében kizáróan érzelmeinek kiszolgáltatva tántorgott a nemzet az utóbbi nehéz időkben ugyanúgy, mint azokban, amikor ha nem is jogosultsága, de legalább lehetősége volt a kísérletezéseknek. Diktatura és demokrácia, parlamentarizmus és tekintélykormányzás, jobb- és baloldal, liberalizmus, marxizmus, faszizmus és bolsevizmus, ilyen vagy amolyan külpolitikai orientáció, lényegében már nem jelentett egyebet, mint bizonyos rokon- vagy ellenszenv nyilvánulásokat, anélkül, hogy a szavak jelentőségén bárki gondolkozott volna. Hatalmi, anyagi és egyéni törekvéseket lepleztek csupán ezek a felvetett szavak és történelmi tudatában támadták a magyarságot. A hangos politikai csetepatékban egyre élesebben tűntek fel a kormányok mulasztásai, a szervezési hibák, szociális hiányosságok, a szemhatáron előbb mesterségesen felidézett köd akaratlanul egyre szűkebb és szűkebb körre szorította a tömegek látási lehetőségét, mely a háború fokozódó nyomása következtében

egyre gyorsabban lovagolva a frázisok hátán, mindinkább radikalizálódott. A március 19-i események már egy olyan dekomponált politikai társadalommal találkoztak, amely annak jelentőségét felfogni nem volt képes. Kielégülést talált a Kállay-kormány pocskolásában (amelynek hibáit addig képtelen volt felismerni) és a zsidó-kérdés radikális megoldásában. A tömegek előtt az igazi magyar sorskérdések szinte teljesen háttérbe szorultak és mintha sokadalomban lennének, a jobboldal győzelmét ünnepezték ott, ahol csak a baloldal vesztett csatát.

MINT A POLITIKAI ÉLET EXPEDIENSEI, ebben az időben jelentkeztek új lendülettel a fórumon a pártok. A magyar szuverenitás sérüléseit figyelmen kívül hagyva indult meg március 19-e után a politikai élet, anélkül, hogy egyúttal a parlament is működésbe lépett volna. Néhány formális ülésen túl nem terjedt tevékenysége és a kormány, amely kifejezetten képviselőházi pártkormány, változatlanul a felhatalmazás alapján működik.

Az első bizonytalan hetek elteltével a helyes politikai érzéknek éppen úgy – ahogyan azt talán ma már megállapíthatjuk – mint a későbbi időkre szóló menlevél szükségének engedve, a pártok között egységmozgalom indult meg. Az ország figyelme a tárgyalásokra irányult, hiszen mindenki érezte, hogy egy erős és tényleges nemzeti egység a pillanat elkerülhetetlen követelménye volna. A pártok, sajnos, nem tudtak meg egyezésre jutni egymással. Most még időszerűtlen volna és módunkban sem áll a tárgyalások csődjének igazi okait feltárni, de a már eddig nyilvánosságra jutott adatokból is világosan kitűnik, hogy egyes pártok már a tárgyalások alatt nem egységre, hanem egyeduralomra törekedtek. Az ide vonatkozó dokumentumok a magyar politikai történelemnek egy igen érdekes és igen szomorú fejezetét fogják megvilágítani.

Az egységtárgyalások csődjének híre rendkívül kiábrándítóan hatott a közvéleményre. Mindenki tudta, hogy következménye a kérlelhetetlen nyílt harc lesz, amely magyar erőket állít szembe egymással, olyan időkből, amikor minden parányi erőt összefogva a keleti veszéllyel kellene szembeszállni és megerősíteni a magyar államiség pilléreit. A háborúba való teljes beavatkozás következményei, a szomorú áldozatok és újabb nehézségek éppen úgy tényezői a politika alakulásának, mint a harcterek eseményei és a semmiképpen le nem becsülhető titkos propaganda, amelyek együttesen szagatják fel a politikai altalajt, hogy az megfontolás nélkül minden „megoldást” szívesen fogadjon.

Mint fentebb említettem, a jelenlegi helyzet kialakulásának egyik fő oka az eszmék tisztázatlansága. Ez a tisztázatlanság vonatkozik politikai életünk teljességére és annak szerveire. A kiegyezés utáni Magyarország lényegében a 48-as alapokon épült fel, tehát a liberális koreszmének megfelelően. A nemzeti eszmény azonban a 49-es volt: Kossuth független Habsburg-ellenes Magyarország. A kiegyezés politikusainak ezt az áthidalhatatlan úrt kellett eltakarniok. A klasszikus demokrácia és a liberalizmus szellemében (egyik sem vált soha valósággá a magyar életben)

megteremtett parlamentben a kiegyezésemény kormány képtelen lett volna helyén maradni. Ezért teremtette meg Tisza Kálmán a választási erőszak eszközeit véve igénybe a maga hatalmas kormánypártját, amely mint parlamenti szavazógépezet mindenkor hajlandó volt a kormányt kiszolgálni és támogatta azt a politikát, amely a nemzet érzelmeivel ellentétben állott. A parlamentből álszabvány lett, de kétségkívül így is nagy szolgálatokat tett, mert egyfelől mégsem adott teljesen szabad kezét a kormánynak, másfelől alkalmas fórum volt a szenvedélyek levezetésére. Lényegében napjainkig ez a helyzet maradt fenn. A parlamenti váltógazdaság lehetősége nélkül a kormányok burkolt diktatúrát gyakoroltak és az ellenzék, amelynek reménye sem volt soha arra, hogy alkotmányos úton uralomra jusson, mindenkor szélsőséges és könnyen felelőtlen volt. Tevékenysége a kormányok támadásában merült ki, az ellenzéki képviselők nyugodtan „fenegyerekeskedtek”, mert tudták, hogy felelős helyre nem kerülhetve, őket kijelentéseikért soha senki nem vonhatja felelősségre. Azonban így is féket jelentettek a szinte korlátlan hatalommal rendelkező kormányok számára és a „tanácskozás” szüksége és értékes volta hiányosságai ellenére is megmaradt. Ezt a bár csak látszólagos, de lényegében mégis tényleges előnyét a parlamentnek, különös tekintettel a kétkamarás rendszerre, amelyben a Felsőház – az egykori királyi tanácsos utóda – egyre nagyobb súlyt kapott, semmiképpen sem szabad lebecsülni. Nyugodtabb időkben a rendszer minden bizonnyal eredménnyel is működött volna, de részben a parlamentarizmus általános lebecsülése, részben a belső magyar helyzet változásai kényszerítően értéktelenítették el a parlamentarizmus évezredes magyar politikai eszközét, hogy helyébe csak kivételes időkben alkalmazható eszközöket illesszen, anélkül, hogy az eszközök alkalmazásához szükséges embereket mindenütt előteremtette volna.

AZOK A NAGY SIKEREK és még nagyobb tettek, amelyek úgy Olaszországban, mint Németországban végrehajtva csábítóan kellett, hogy hassanak minden olyan nemzetre, amelynek súlyos és megoldatlan kérdései voltak, természetesen óriási hatást gyakoroltak Magyarországra is. Már csak vezető rétegünk vérségi kapcsolatainál fogva is Hitler Adolf új birodalma a maga egész attitűdjével és formáival, gyors és páratlanul egyszerűen elértnek látszó sikereivel példátlan vonzóerőt gyakorolt éppen az ellenzéki pártok radikálizálódott rétegére, amely azt hitte, hogy a szomszédban adott nagyszerű teljesítményeket csupán le kell másolni és ezzel máris megteremtődött az új Magyarország. Ezek természetesen kezdeti jelenségek voltak, amelyek elől Gömbös Gyula nemzeti és szociális programja erősen kifogta a szelet, de halála után a szélsőséges elemek már képtelenek voltak megérteni és honorálni azt az evolúciós utat, amelyen Imrédy Béla, gróf Teleki Pál vagy Bárdossy László vezette a nemzetet az igazi magyar megújulás felé. A kormányok lassú építő munkájával szemben a szélsőséges pártok a gyors rendszerváltás mellett agitáltak és a radikálizmusban egymásra lícitáltak. A lícitáció végül már nem arra ment, hogy ki a jobboldali, hanem ki jobb jobb-

oldali és nem arra, hogy ki milyen jó magyar, hanem milyen mértékben németbarát. Természetes, hogy ilyen körülmények között a pártok között egység nem jöhetett létre. Mint ahogy azonban reménytelen egy idegenben született még olyan helyes eszmét átültetni megfelelő átforgalmazás és megélés nélkül, ugyanúgy nem vették és nem veszik észre a hatalomra törekvő pártok azt a lényeges különbséget, amely a jelenlegi magyar és a harmincas évek német politikai helyzete között fennáll. Míg ugyanis Németországban Hitler Adolf pártja valamennyi más párttal szemben egyedül tört a feltétlen egyeduradalomra, addig ma Magyarországon több azonos programmal és ami még lényegesebb, azonos genézissel és szervezettel rendelkező párt akarja ugyanazt, nem is beszélve arról, hogy a végső célok tekintetében egyetlen *ma fungáló* magyar párt között sem lehet lényeges különbségeket felfedezni. Egy gondolat győzelmi hadjárata helyett tehát csoportok és egyének versengése folyik a különböző címeken vindikált hatalomért, nagyon is egyoldalúan és ellenőrzés nélkül ítélve meg, hogy a nemzet valóban óhajtja-e uralmukat vagy sem.

ILYEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT a kibontakozás útja is bizonytalan és ködbevesző. A reánk nehezedő óriási nyomás alatt világosan áll a két főfeladat, amely minden egyebet háttérbe szorít. Az első a keleti veszély katonai elhárítása, a másik a magyar szuverenitás biztosítása a jövőre. Mindkét feladat feltétlenül tiszta kormányzási elveket és erős központi kormányzatot követel.

Az elvek felállítása nem okoz különösebb nehézséget, hiszen azok, amelyek ma is élők, megfelelnek a kívánalmaknak. A lényeg itt nem az elvek felállításában, hanem hitelessé tételükben van. Talán a legegyszerűbben úgy fejezhetném ki a kérdést, hogy a felállított elveket összhangba kell hozni az intézkedésekkel, a kiadott rendeleteket végrehajtásukkal. Ez alatt azt értem, hogy a tömegek felé tett ígéreteknek nem szabad meghaladniuk azokat a lehetőségeket, amelyek tényleges betöltése az államnak valóban módjában áll. Olyan helyzetet kell előidézni, (és ez nem lehetetlenség) hogy a tömegek állandóan és megfoghatóan érezzék, hogy az állam érettük és nem kivételes kevesekéért, vagy az általuk fizetett adóból eltartott tisztviselőkéért van. Az ideális megoldás természetesen hosszú nevelés kérdése, de már néhány helyesen megfogalmazott és alkalmazott intézkedés is nagyban hozzájárulhatna a kedélyek lecsillapításához és a bizalom megerősítéséhez. Ennek egyik előfeltétele, hogy szembeszállva ideológiai előítéletekkel a legszigorúbban ügyeljünk arra, hogy ügyeket valóban hozzáértő emberek intézzenek, akiknek politikai megítélésénél egyetlen szempont lehet mértékadó: valóban jó és munkás magyar legyen.

A kormányzat kellő megerősítése nehezebb feladat. Bizonytalán mindazok ellenkezésébe ütköznek, akik a mai latens helyzetet a maguk javára akarják kihasználni. Mindazonáltal a kormányt ki kell emelni a párt-harcok miliójából és új emberekkel kiegészítve az egész magyar törvényhozás és valamennyi párt fölé kell emelni. A mai, álköalicíós kormányból párt-

megegyezés alapján valódi koalíciós kormány válhatna. Ennek előfeltétele azonban egy pártpolitikai Treuga Dei volna, amelynek érdekében az egyeduralomra való törekvést – legalább ideiglenesen – feladnák és megegyeznének az államvezetés alapvető kérdéseiben. Ezzel biztosítani lehetne a háború idejére a zavartalan alkotmányos kormányzást. Ez volna az egyetlen lehetősége annak, hogy a politikai élet zökkenésmentesen megszilárduljon, a kormányzat a pillanat döntő feladatainak eleget tegyen és nyitva maradjon a lehetősége egy békés viszonyok közötti egészséges kibontakozásnak, elkerülve a háború végkifejlése alatt mindenkor annyira veszélyes, radikális változások végrehajtását.

Amennyiben a pártok között életképes együttműködés nem tud létrejönni és a kormányzat gondjainak előterében nem konkrét nemzeti és állami feladatok fognak állani, úgy kényszerűen két út nyílik meg a magyar politikai élet előtt. Az egyik, hogy a dekomponált helyzetet kihasználva valamelyik párt ragadja magához a kizárólagos hatalmat, és a maga arcára megteremti a totális kormányformát, amivel természetesen szükségképpen letér az alkotmányos útról, új és kipróbálatlan rendszert iktatva annak a helyébe, amelynek legalább már a hibáit ismerjük és így a növekvő bizonytalanságban az erőszaknak egyre több eszközéhez kényszerülne hozzányulni, ami veszélyes és esetleg végzetes ellenhatásokat szülne az amúgy is túlfeszült hangulatban. A másik lehetőség az, hogy az általános harcban egyik párt sem tud felülkerekedni és egy a pártharcokon kívül álló tényező jut a hatalomhoz és a maga részéről felszámolja a pártküzdelmeket.

ZATHURECZKY GYULA